

Asia: Lausuntopyyntö: Kalakantojen tila ja kalastuspaine Rauman kaupungin kalastuslupa-alueella

Rauman kaupunki
kirjaamo.ympla@rauma.fi, marjo.aikko@rauma.fi

Lausunto

1 Johdanto

Lausunto kalakantojen tilasta ja kalastuspaineesta Rauman kaupungin kalastuslupa-alueella.

Rauman kaupungin ympäristönsuojeluyksikkö pyytää lausuntoa kalakantojen tilasta Rauman kaupungin kalastuslupa alueella, sekä siitä minkälainen kalastuspaine alueella voisi olla vaarantamatta kalakantojen tilaa. Lisäksi pyydetään kannanottoa siitä, voisiko tietäntyyppisillä kalastusrajoituksilla olla positiivista vaikutusta kalakantoihin, ja minkälaiset rajoitukset voisivat tulla kyseeseen. Lausuntoa pyydetään kalastuksen kestäväen järjestämisen tueksi. Viime aikoina on rysäluvista päättävällä ympäristö- ja lupalautakunnalla herännyt huoli kalakantojen tilasta sekä kalastuspaineesta ja kaupallisesta kalastuksesta suhteessa virkistyskalastukseen alueella. Tämän vuoksi Luonnonvarakeskukselta pyydetään lausuntoa asiasta.

2 Lausunto

Rauman kaupungin kalastuslupa-alue (5256 ha) on melko matala, keskisyvyys 5–7 m ja syvin kohta 15 m. Avomerestä alueen erottaa vain kapea saaristovyöhyke, joten se on verrattain mereinen ja avoin lounais- ja länsituulille. Alueella tekee kalataloudellista velvoitetarkkailua KVVY Tutkimus Oy (Kivinen 2022) ja vedenlaatutarkkailua Lounais-Suomen vesi- ja ympäristötutkimus Oy, joiden julkaisemiin raportteihin lausunto pääosin perustuu (Turkki 2024).

Vedenlaatutarkkailun mukaan Rauman merialue oli vuonna 2022–23 lievästi rehevä tai rehevä ja lievästi tai melko samea. Sameudesta on haittaa näön varassa saalistavien lajien kuten ahvenen saalistustehokkuudelle. Makrofyttiseurannan perusteella huolestuttava ilmiö on irtonaisen rihmalevämassan lisääntyminen ja rihmamaisten ruskolevien peittoprosenttien huomattava kasvu. Jatkossa muiden lajien peittoprosentti tulee tämän takia vähenemään. Runsaat rihmaleväkasvustot voivat lisätä kalojen mätijyvien kuolleisuutta. Rakenteellisen monimuotoisuuden väheneminen pienentää ahvenen menestymismahdollisuuksia suhteessa särkikaloihin. Likaantuneisuusluokituksen perusteella pohjien tila oli lähes kaikilla asemilla puoliliikaantunut, mutta BBI-indeksi (Brackish water Benthic Index) mukainen tilaluokitus vaihteli hyvästä erinomaiseen. Ekologinen tila koko alueella on hyvää huonompi ja vaihtelee huonosta tyydyttävään.

Rauman Järviluodossa elää suuri merimetsoyhdyskunta, josta on laskettu 7650 pesää (SYKE 2024). Ensimmäinen pesintä alueella todettiin vuonna 2016 ja sen jälkeen yhdyskunta on kasvanut hyvin voimakkaasti. Merimetso on yleispeto, jolla voi olla paikallista vaikutusta kalakantoihin ja kalastajien saaliisiin (Veneranta ym. 2020a, Heikinheimo ym. 2021).

Rauman kaupungin mukaan tällä hetkellä kaupungin kalastuslupa-alueella on

kolmella eri kaupallisella kalastajalla mahdollisuus kalastaa yhteensä 17 rysällä 35 vaihtoehtoisessa paikassa. Aiemmin rysälupien vuosittainen määrä on pitkään ollut noin 5–10 ja pyynti on kohdistunut lähinnä siian ja ahvenen kalastukseen. Rysäpyyntiponnistuksen kasvu on pääosin kohdistunut kevätaikana särkikaloiden pyyntiin. Rysämäärää voidaan pitää suurena, varsinkin kun se keskittyy lähinnä sisäsaaristoon tai saaristoon johtaviin salmiin. Kaupallisen kalastuksen verkkokalastuslupia on aiemmin myyty vuosittain 600–800, mutta kahtena viime vuonna vähemmän. Pienin sallittu solmuväli on 45 mm, lukuun ottamatta ahvenen kesäaikaista pyyntiä, jolloin se on 40 mm.

Vuonna 2022 julkaistun kalataloudellisen velvoitetarkkailuraportin mukaan pää- ja sivutoimisten kaupallisten kalastajien määrä (9–12 henkilöä) on Rauman edustan merialueella ollut aikaisempaa korkeampi, mutta muuttunut pääasiassa sivutoimiseksi. Kasvu kuitenkin selittyy osittain aiempaa kattavammilla osoitetiedoilla. Kaupallisen kalastuksen siikasaalis on tippunut 1990-luvun 4000–10 000 kilon tasosta 500–2000 kilon tasolle vuosina 2018–2021. Ahvenen merkitys saalislajeina on 2000-luvulla kasvanut. Vuosien 2011–2017 kaupallisen kalastuksen ahvensaalis oli jo siikaa runsaampi (noin 5000 kg), mutta vuosina 2019–2021 enää 105–150 kg ja siikasaalista selvästi pienempi. Velvoitetarkkailuraportin aineistoon ei todennäköisesti kuitenkaan kuulu kaikkia alueen kaupallisia kalastajia, joka aiheuttaa epävarmuutta ja aliarviota tuloksiin. Alenevaa trendiä ahvensaaliissa voitaneen tästä huolimatta pitää tosiasiana. Koko tilastoruudun 42 tasolla, johon Rauman edustan merialue kuuluu, vastaavaa saalisalenemaa ei näy minkään lajin osalta. Kaupalliset kalastajat pitivät merimetsoja ja hylkeitä, sekä kalakantojen heikkoa tilaa eniten kalastusta haittaavina tekijöinä. Myös väylä- ja satamatöistä sekä ruoppauksista koettua haittaa pidettiin suurena.

Vapaa-ajankalastajien pyydyskalastus, joka on pääosin verkkokalastusta, on merkkimyynnin perusteella romahtanut kahtena viime vuonna. Merkkejä myytiin vuosina 2016–2022 noin 900–1200, mutta vuosina 2023 ja 2024 enää reilut 300 merkkiä vuodessa. Myös viimeisimmän kalataloudellinen velvoitetarkkailuraportin mukaan vapaa-ajankalastajien määrä on selvästi laskenut. Vapaa-ajankalastajien pyydyskalastuksen kokonaispyyntiponnistus laski kolmasosaan vuodesta 2006 vuoteen 2016 mennessä (99 200 -> 18 920 pyydysvuorokautta). Vapaa-ajankalastuksessa yleisimmin käytetty pyydysluokka raportin mukaan oli solmuväliltään 36–45 mm verkot. Rauman kaupungin kalastuslupa-alueella on kuitenkin käytössä pienin sallittu solmuväli 40 mm, joten käytännössä kyse on 40–45 mm verkoista. Kehitys on velvoitetarkkailun mukaan vähitellen edennyt siihen suuntaan, että verkkokalastuksen osuus vapaa-ajankalastuksessa vähenee ja vakalastuksen osuus kasvaa. Vapaa-ajankalastajien tyytyväisyys kalastukseen Rauman edustan merialueella oli vuonna 2020 (kouluarvosana 6,1) samaa luokkaa kuin vuosina 2016 (6,6) ja 2011 (6,3). Suurin osa vuoden 2020 vastaajista oli havainnut pyydysten nopeaa likaantumista (n. 70 %), kun vastaava osuus vuonna 2001 oli vain n. 30 %, mikä viittaa ilmiön voimistuneeseen. Särkikaloiden runsastumista oli havainnut noin kolmasosa kaikista vastaajista. Molemmat havainnot viittaavat rehevöitymisen voimistumiseen. Sen sijaan kalastajien havainnot ulkoisista vaurioista ja haavaumista kaloissa ovat 2000-luvulla vähentyneet. Vapaa-ajankalastusta eniten haittaavana yksittäisenä tekijänä vuonna 2020 pidettiin merimetsoja. Käsitys merimetsojen haitta-asteesta kalastukselle nousi selvästi vuoteen 2016 verrattuna.

Kalataloudellisen velvoitetarkkailun mukaisen kirjanpitokalastuksen

yksikkösaaliin perusteella ahvenkanta on viimeisten viiden vuoden aikana taantunut selvästi tarkkailualueella. Siikasaaliissa vastaavaa pudotusta ei näy. Kuhasaalis on kirjanpitokalastuksessa ollut koko ajan heikko. KVVYn tekemän verkkokoekalastuksen yksikkösaaliin perusteella Rauman edustan kalaston määrässä ei sen sijaan ole tapahtunut vähenemistä, ja yksikkösaalis kasvoi vuonna 2020 etenkin särkikalojen osalta. Tosin Coastal -yleiskatsausverkkoja on käytetty vasta vuosina 2016 ja 2020, tätä aiemmin käytettiin Nordic-yleiskatsausverkkoja. Verkkotyyppin vaihdos hankaloittaa kalakannan muutosten arviointia. Runsaimmat koekalastusten saalisajit olivat ahven ja särki, jotka muodostivat valtaosan saaliista. Seuraavaksi runsaimmat lajit olivat pasuri, salakka ja silakka. Ahvenen osuudessa oli jonkin verran laskua.

Rauman kaupungin kalastuslupa-alueen kalaston tilanne on ahvenen osalta huolestuttava ja poikkeava monilta muilta rannikon alueilta, joissa ahvenkanta voi hyvin ja erityisesti vuoden 2018 vuosiluokka on runsas. Tilanne muistuttaa Merenkurkun aiempia olosuhteita (Luonnonvarakeskuksen lausunto Dnro 2778/00 04 05/2021), jolloin voimakas kalastuspaine sekä merimetsojen saalistus todennäköisesti aiheuttivat yhdessä ahvensaaliiden voimakkaan heikentymisen alueellisesti. Moni tietolähde viittaa siihen, että nimenomaan ahvenkanta on heikentynyt lähivuosina: kaupallisen pyynnin-, kirjanpito- ja vapaa-ajankalastuksen saaliiden selvä väheneminen, sekä verkkokoekalastussaaliin ahvenosuuden pieneneminen. Ahvenkannan heikkoon tilanteeseen tuntuisi vaikuttavan nyt monta merkittävää huonontavaa tekijää samanaikaisesti: voimakas kalastuspaine ja merimetsojen saalistuspaine, rehevöityminen sekä mahdollisesti myös sopivien lisääntymisalueiden puute tai huono tila (pohjien huono laatu ja rihmalevät), jopa tuhoutuminen (väylä- ja rantarakentaminen). Ahvenen lisääntymisalueiden tilaa tai niissä tapahtuneita muutoksia ei kuitenkaan ole tarkemmin selvitetty. Minkään yksittäisen tekijän korjaaminen ei välttämättä paranna ahvenkannan tilannetta, vaan kaikkiin ahvenen kannalta tärkeisiin osatekijöihin, kalastuspaine, predaatiopaine ja lisääntymisen onnistuminen, olisi vaikuttettava. Ahvenen syönnösvaellusalue on varsin suppea, ulottuen kutualueelta pääsääntöisesti alle 10 km etäisyydelle ja enimmillään joidenkin kymmenten kilometrien etäisyydelle (Veneranta ym. 2020b), ja siten paikalliset olosuhteet vaikuttavat kannan tilaan. Ahvenkantojen parantamista koskevien toimenpiteiden kannalta onkin oleellista, että niitä toteutetaan syönnösalueiden mukaisessa mittakaavassa, eli sekä kaupungin että paikallisten osakaskuntien yhteistyönä.

Tarkempien ahvenpopulaation kasvu-, kuntokerroin- ja sukukypsyystietojen puuttuessa Luonnonvarakeskus voi antaa vain yleisiä suosituksia tilanteen parantamiseksi. Luonnonvarakeskus suosittelee kestävän kalastuksen periaatteiden mukaisesti, että ahvenen keskeiset lisääntymis- ja poikasalueet sekä niille johtavat salmet tulisi suojata paikallisin rauhoitustoimin voimakkaalta pyynniltä lisääntymisalueille siirtymisen aikana sekä kutuaikana. Luonnonvarakeskuksen Velmu -karttamallissa esitetään ahvenen mallinnetut lisääntymisalueet rannikolla. Mallinnus näyttää ahvenen pienpoikasten esiintymisalueet karkealla tasolla, ja paikallista tietoa kutualueista tarvitaan mallin täsmäntämiseen. Mallinnusta varten kerättiin aineisto koko rannikkoalueelta. Rauman edustalla kartoitus tehtiin vuonna 2013 (Liite 2). Näytteet kerättiin Gulf-Olympia -poikashaavilla 500 m pituisilla linjoilla kolmella näytteenottokerralla. Pyyntipaikat on esitetty liitteessä 2 olevassa kartassa. Näytteenottotietojen perusteella voidaan todeta, että ahvenen lisääntymisalueet Rauman edustalla ovat varsin suppeita. Suurin poikastiheys todettiin Sorkanlahden luoteisosassa. Koko rannikon mittakaavassa Sorkanlahti oli

näytteenottoaikana 2013 tuottoisa ahvenen lisääntymisalue, sillä poikastiheys yksittäisellä linjalla oli koko Velmu näytteenoton kuudenneksi korkein ($n=1936$). Osoittamalla toimenpiteitä Sorkanlahden alueelle saavutettaisiin todennäköisesti tehokkaimmin parannusta ahvenen lisääntymismahdollisuuksiin. Muita selkeitä poikastuotantoalueita ovat esimerkiksi Eurajoen suualue sekä todennäköisesti myös alueen fladat tai kluuvit, kuten Mustalahti ja Nurmenlahti. Näiden alueiden tila ahvenen lisääntymisalueina tulisi tarkastaa ja tehdä tarvittaessa kunnostustoimenpiteitä (esim. fladan kynnyksen palauttaminen, kalojen kluuviin pääsyn parantaminen ja rantarakentamisen vaikutusten vähentäminen). Velmu -mallinnuksen mukaan Haapasaarenvesi on erittäin suotuisa tai suotuisa lisääntymisalue ahvenelle, mutta luokitus on luultavimmin yliarvio johtuen mallinnustasojen rajallisesta tarkkuudesta. Mallinnus ei huomioi Haapasaarenvedelle kahdesta lounaisreunan salmesta tulevaa veden vaihtumista, joka todennäköisesti laskee veden lämpötilaa ja vähentää ahvenen lisääntymismenestystä. Rauman kaupungin vesialueelle ei siten sijoitu ainakaan merkittävässä määrin ahvenelle erittäin suotuisia lisääntymisalueita.

Vaikka vapaa-ajankalastuksen kalastuspaine on selvästi pienentynyt, vapaa-ajankalastuksen lupamyyntien rajoittamista voisi harkita määrääjäksi. Mikäli painopiste vapaa-ajankalastuksessa saataisiin siirrettyä verkkokalastuksesta muuhun pyydyskalastukseen ja vapakalastukseen, voisi se parantaa ahvenkannan tilannetta. Verkko pyytää tehokkaasti nopeasti kasvavia yksilöitä, ja verkkopyynnin vähentämisellä lisättäisiin em. yksilöiden mahdollisuutta tuottaa jälkeläisiä ja parannettaisiin siten ahvenkannan tuotantopotentiaalia. Verkkopyynnin vähentäminen voisi tapahtua esim. nostamalla verkkoluvan hintaa tai laskemalla muiden pyyntitapojen lupahintaa tai vähentämällä myytävien verkkolupien määrää kalastajaa kohden. Rauman kaupungin alueella vapaa-ajankalastukseen on ollut mahdollista saada lupa kahdeksan verkon pitoon. Vaikkakin verkkolupien myyntimäärä on nyt alhaisella tasolla voi se kasvaa, jos ahvenkanta alkaa uudelleen runsastua.

Kaupallisen rysäkalastuspaine olisi suositeltavaa palauttaa aikaisemmalle 5–10 rysän tasolle ainakin kutuaikana, sillä ahventen pääsy lisääntymisalueille tulisi varmistaa. Kaupallisen kalastuksen verkkolupien määrä olisi syytä pitää enintään nykyisellä tasolla (600–800 kpl). Kaupallisen kalastuksen pyyntipainetta ahvenen lisääntymisaikana on rajoitettu esim. Merenkurkussa ahvenkannan suojelemiseksi (Vaasan kaupunki, päätös 23/2022). Vaasan Eteläisellä Kaupunginselällä on ollut voimassa kevätaikainen ahvenen rauhoitus ja samoin useita kutualueena toimivia kluuveja tai fladoja on rauhoitettu kutuaikana pyynniltä. Rauhoitusten tarkoituksena on suojata yksittäisten kutualueiden ahvenkantoja niihin suoraan kutuaikana kohdentuvalta pyynniltä. Luonnonvarakeskus kuitenkin toteaa, että kaupallisen kalastuksen edellytysten ylläpito on tärkeää luonnonkalan saatavuuden ja ylipäättään myös huoltovarmuuden näkökulmasta.

Kalastuksen kestävyys edistämiseksi sekä kaupallisessa että vapaa-ajankalastuksessa pyydetävän ahvenen koon tulisi olla riittävän iso, eli pyynnin pitäisi kohdentua sellaisiin ahveniin, jotka ovat ehtineet käydä kudulla ainakin 2–3 kertaa. Tällainen kutukertaperiaate toteutuu merialueella noin 5–6-vuotiailla eli n. 250 g painoisilla (n. 25 cm) ahvenilla. Nykyinen 45 mm (40 mm kesällä) minimisolmuvälirajoitus mahdollistaakin, että vain vähän alle 25 cm ahvenia jää saaliiksi, mutta myös rysäpyynnissä alle 25 cm ahvenet olisi hyvä vapauttaa. Suurikokoisia ahvenia (esim. ≥ 35 cm) olisi myös hyödyllistä suojata pyynniltä, koska nopeakasvuisina ne ovat arvokkaita kannan geneettisen rakenteen

kannalta. Tällöin kalastuksessa olisi ahvenelle välimitta 25-34 cm, jota pienemmät ja suuremmat ahvenet tulisi vapauttaa. Rysä-, katiska ja vapakalastuksessa tietynkokoisten ahventen vapauttaminen hyväkuntoisina on mahdollista. Hyötyä voisi olla myös siitä, että runsaan merimetsokannan ja kalastajien kilpailutilanteessa naaraita pienikasvuisemmat ahvenkoiraat jäisivät suurelta osin merimetsojen ravinnoksi, mikä osaltaan voisi helpottaa mahdollisimman montaa hyväkasvuista ahventa saavuttamaan sopivan pyyntikoon.

Kalastusrajoitustoimenpiteiden lisäksi voisi harkita poikkeuslupan hakemista lähialueen merimetsokolonian pienentämiseksi. Toimenpiteellä suojeltaisiin ahvenen oletettavasti heikkoa kutukantaa siihen lisääntymisaikana kohdistuvalta saalistukselta. Rauman edustalla merimetsojen yksilötiheys pesintäaikaan huhtitoukokuussa on erittäin korkea. Pesivien merimetsojen määrän vähentäminen poikkeuslupatoimilla on yksi mahdollinen keino muiden rinnalla vahvistaa ahvenkantaa, mutta yksinään se ei ahvenen tilannetta paranna.

Ahvenkantaa parantavien toimenpiteiden vaikutusta tulisi seurata näytteenotolla, jotta tiedettäisiin ovatko ne riittäviä ja oikeansuuntaisia. Vähimmillään esimerkiksi Rauman kaupungin myöntämiin kaupallisen kalastuksen lupiin voidaan liittää saalisraportointivelvoite, joka sisältää pyynnin määrän sekä saaliskilot. Toimenpiteiden ja seurannan pitäisi olla myös riittävän pitkäaikaisia (4–5-vuotta), jotta mahdolliset vaikutukset ehtivät näkyä kalakannassa.

3 Lausunnon tiivistelmä

Velvoitetarkkailu- ja saalistulosten perusteella ahvenkannan tilanne Rauman kaupungin kalastuslupa-alueella näyttää heikolta ja Luonnonvarakeskus suosittelee parannustoimenpiteitä. Yhtä selvää syytä ahvenkannan oletetusti heikkoon tilaan ei voida osoittaa, joten toimenpiteiden tulisi kohdistua useisiin ahvenen kannalta tärkeisiin osatekijöihin: kalastuspaineeseen, predaatiopaineeseen ja lisääntymisen onnistumiseen. Pääsy suotuisiksi tunnistetuille lisääntymisalueille tulisi taata ja lisääntymisalueita tarvittaessa kunnostaa. Vapaa-ajan ja kaupallisen kalastuksen ahvenen kohdistuvaa pyyntipainetta pitäisi alentaa / pitää alhaalla varsinkin ahvenen siirtyessä lisääntymisalueille ja kutuaikana. Toimenpiteitä, joilla pienennettäisiin merimetsojen ahvenen kohdistamaa saalistuspainetta voisi harkita. Toimenpiteiden pitäisi olla riittävän pitkäaikaisia (4–5-vuotta) ja niiden vaikutusta tulisi seurata.

Sirpa Thessler

Johtaja, Luonnonvarat

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 19.12.2024 klo 15:06:09.

Lausunnon valmistelija(t):

Mikko Olin

Jari Raitaniemi, Lari Veneranta, Mats Westerborn

Liitteet: LIITE 1, LIITE 2

Tiedoksi: